

POSTANOWIENIE

Dnia 29 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z odwołania A. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności
gospodarczej oraz ustalenie właściwego ustawodawstwa,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 29 kwietnia 2021 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 28 listopada 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od skarżącego A. S. na rzecz organu rentowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C., decyzją z 7 sierpnia 2017 r., stwierdził, że A. S. w okresie od 1 września 2011 r. do 31 sierpnia 2014 r. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu, jako osoba prowadząca działalność gospodarczą. Określił też podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne za ten okres. Decyzją z 19 września 2017 r. organ rentowy odmówił A. S. wszczęcia postępowania w przedmiocie wydania

decyzji o ustalenie dla niego właściwego ustawodawstwa w zakresie zabezpieczenia społecznego za okres od 1 września 2011 r. do 31 sierpnia 2014 r.

A. S. wniósł odwołania od obydwu decyzji.

Sąd Okręgowy w G., po łącznym rozpoznaniu obu spraw, wyrokiem z 20 grudnia 2017 r., oddalił obydwa odwołania.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że A. S. od 2003 r. prowadzi działalność gospodarczą na terenie Polski w R. W 2010 r. ubezpieczony przedłożył organowi rentowemu umowę o pracę zawartą z przedsiębiorcą z siedzibą na terenie Wielkiej Brytanii. W piśmie z 11 listopada 2016 r. brytyjska instytucja ubezpieczeniowa H. potwierdziła wystawienie dla ubezpieczonego poświadczenia E-101, zgodnie z którym w okresie od 1 stycznia 2009 r. do 31 sierpnia 2011 r. A. S. podlegał brytyjskiemu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczenia społecznego. Równocześnie H. zakwestionowała objęcie ubezpieczonego brytyjskim systemem prawnym w zakresie zabezpieczenia społecznego od 1 września 2011 r. W uzasadnieniu brytyjska instytucja podkreśliła, że do 31 sierpnia 2011 r. A. S. był zatrudniony w S. Ltd. Z tytułu tego zatrudnienia uzyskał poświadczenie E-101, które z momentem zakończenia zatrudnienia utraciło swoje uzasadnienie faktyczne i tym samym przestało być wiążące. Natomiast po zakończeniu zatrudnienia w S. Ltd. ubezpieczony nie występował o wystawienie nowego poświadczenia E-101 czy też A1. Brytyjska instytucja ubezpieczeniowa zakwestionowała również fakt realnego wykonywania przez A. S. pracy na rzecz pracodawcy brytyjskiego L. Ltd. W szczególności poinformowała polski organ rentowy, że w okresie rzekomego wykonywania pracy w Wielkiej Brytanii przez wnioskodawcę firma ta, zatrudniająca A. S., nie składała sprawozdań finansowych i nie opłacała w tym czasie podatków. W związku z brakiem dowodów zamieszkiwania A. S. i wykonywania przez niego pracy na terenie Wielkiej Brytanii, brytyjska instytucja ubezpieczeniowa stwierdziła od 1 września 2011 r. utratę mocy wiążącej dotychczasowego poświadczenia E-101 i równocześnie brak podstaw do wydania nowego dokumentu E-101 bądź A1, poświadczającego podleganie przez A. S. ubezpieczeniom społecznym na terenie Wielkiej Brytanii.

W ocenie Sądu Okręgowego ubezpieczony, prowadząc w Polsce pozarolniczą działalność gospodarczą i będąc zatrudnionym u brytyjskiego

pracodawcy, powinien był uzyskać formularz A1 z instytucji ubezpieczeniowej w Wielkiej Brytanii i dokonać wyrejestrowania z ubezpieczeń w Polsce. Taki dokument potwierdzałby, że jako prowadzący w Polsce działalność gospodarczą nie powinien odprowadzać składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu prowadzenia tej działalności. Sam fakt prowadzenia przez odwołującego się pozarolniczej działalności gospodarczej w tym okresie nie był sporny. Ubezpieczony nie dostarczył jednak za okres od 1 września 2011 r. do 31 sierpnia 2014 r. formularza A1, ustalającego właściwe ustawodawstwo w zakresie podlegania ubezpieczeniu brytyjskiemu.

Zgodnie z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE L. 2009, Nr 284, s. 1), podstawą do objęcia ubezpieczonego systemem zabezpieczenia społecznego innego państwa członkowskiego UE jest stanowisko właściwej instytucji ubezpieczeniowej tego państwa. Instytucja ta bada, czy spełnione są warunki do objęcia wnioskodawcy systemem zabezpieczenia społecznego w danym państwie według jego prawodawstwa. Natomiast polska instytucja ubezpieczeniowa, ani też polski sąd, nie mają kompetencji do badania rzeczywistego istnienia stosunku pracy, stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim UE.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego w G. wniósł A. S. Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z 28 listopada 2019 r., apelację tę oddalił.

Sąd odwoławczy stwierdził, że poza sporem jest, iż w piśmie z 11 listopada 2016 r. wyłącznie właściwa w tej kwestii brytyjska instytucja ubezpieczeniowa potwierdziła wystawienie dla ubezpieczonego 9 czerwca 2011 r. poświadczenia E-101, zgodnie z którym w okresie od 1 stycznia 2009 r. do 31 sierpnia 2011 r. A. S. podlegał brytyjskiemu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczenia społecznego. Równocześnie jednak, w konsekwencji braku dowodów zamieszkiwania i wykonywania pracy na terenie Wielkiej Brytanii, H. zakwestionowała objęcie ubezpieczonego brytyjskim systemem prawnym w zakresie zabezpieczenia społecznego od 1 września 2011 r.

Sąd Apelacyjny odrzucił prezentowany przez apelującego pogląd, że druk A1 (poprzednio E-101) nie ma żadnego znaczenia poza materialnotechnicznym i dlatego rozstrzygnięcie co do właściwego ustawodawstwa nie może być oparte na jego braku bądź posiadaniu, co Sąd Apelacyjny uzasadnił powołując się na postanowienie Sądu Najwyższego z 27 września 2016 r., I UZ 14/16 (LEX nr 2153430).

Konsekwencją niepodlegania przez ubezpieczonego ustawodawstwu brytyjskiemu w spornym okresie jest obowiązkowe podleganie przez niego ubezpieczeniom społecznym w Polsce z tytułu prowadzenia przez niego działalności gospodarczej w Polsce.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) wniósł A. S., zaskarżając wyrok ten w całości. Skargę kasacyjną oparto na podstawie naruszenia prawa materialnego: art. 19 ust. 2 w związku z art. 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz. UE L Nr 284, s. 1) oraz art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz.UE L Nr 166, s. 1).

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W ocenie skarżącego, w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne: czy uzyskanie przez ubezpieczonego poświadczenia, o którym mowa w art. 19 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, jest konieczną przesłanką podlegania przez ubezpieczonego ustawodawstwu danego kraju, czy też poświadczenie, o którym mowa, ma charakter jedynie deklaratoryjny, a ubezpieczony podlega ustawodawstwu danego państwa, wskazanego przepisami rozporządzenia, z mocy samego prawa. W razie pozytywnej odpowiedzi na drugi człon przedstawionego pytania, dodatkowo: jaki skutek rodzi nieuzyskanie przez

ubezpieczonego i nieprzedstawienie instytucji ubezpieczeniowej tego poświadczenia w procesie ustalania właściwego ustawodawstwa przez instytucję ubezpieczeniową.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania oraz o zasądzenie na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna nie jest kolejnym środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia. Ewentualna możliwość dalszego postępowania, w tym postępowania przed Sądem Najwyższym, stanowi uprawnienie dodatkowe, które może zostać obwarowane szczególnymi przesłankami, w tym określonymi w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Skarżący powołuje się na występowanie w rozpoznawanej sprawie istotnych zagadnień prawnych. W ocenie Sądu Najwyższego przedstawione przez skarżącego wątpliwości nie mają rangi istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Według dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego, istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy i dotychczas niewyjaśniony, dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia

jurydycznego, którego rozstrzygnięcie przyczyni się do rozwoju myśli prawnej i będzie miało znaczenie nie tylko dla oceny konkretnej, jednostkowej sprawy, lecz także przy rozstrzyganiu innych podobnych spraw. Zagadnienie to musi przy tym rzeczywiście występować w sprawie i mieścić się w zakresie problematyki, która podlega badaniu w postępowaniu kasacyjnym. Skarżący powinien dostrzec zagadnienie sformułować oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą tezę o możliwości rozbieżnych ocen prawnych w związku ze stosowaniem przepisów, na tle których zagadnienie powstało.

Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy w danej kwestii wyraził już swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu.

Procedura ustalania właściwego ustawodawstwa w ramach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w Unii Europejskiej nie jest zagadnieniem nowym, albowiem była już przedmiotem licznych wypowiedzi judykatury. Sąd Najwyższy szczegółowo opisał i wyjaśnił jej przebieg (por. np. wyroki: z 23 listopada 2012 r., II UK 103/12, OSNP 2013 nr 19-20, poz. 238; z 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12, OSNP 2014 nr 3, poz. 47; z 11 września 2014 r., II UK 587/13, OSNP 2016 nr 1, poz. 13; z 21 stycznia 2016 r., III UK 61/15, LEX nr 1977828).

Sąd Apelacyjny trafnie odwołał się do utrwalonego poglądu orzecznictwa, dotyczącego charakteru prawnego poświadczenia właściwego ustawodawstwa, wydane na formularzu A1.

Jak przypominał w najnowszym orzecznictwie Sąd Najwyższy (por. wyrok z 10 września 2020 r., III UK 62/19, LEX nr 3067017), poświadczenie ustawodawstwa (dokument) na formularzu A1 jest ogólnoeuropejskim dokumentem służącym do potwierdzenia podlegania ubezpieczeniom społecznym na terenie innych państw członkowskich Unii Europejskiej niż państwo, którego dana osoba jest obywatelem i gdzie ma stałe miejsce zamieszkania. Legitymowanie się osoby poświadczeniem na formularzu A1 o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu w państwie członkowskim miejsca wykonywania pracy najemnej nie może być zatem ignorowane przy ustalaniu ustawodawstwa mającego zastosowanie do zainteresowanego i dopiero jego wycofanie lub uznanie za nieważne, po

ponownym rozpatrzeniu podstaw jego wydania, umożliwia ustalenie ustawodawstwa państwa członkowskiego miejsca zamieszkania. Jednocześnie, cofnięcie zaświadczenia A1 wydanego w okolicznościach nieuprawnających do jego wystawienia jest możliwe w każdym czasie, jeżeli okaże się, że nie zostały spełnione – wynikające z rozporządzeń unijnych – warunki do jego wydania (wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE: z 6 września 2018 r., *Alpenrind i in.*, C-527/16, EU:C:2018:669; z 26 stycznia 2006 r., *Herbosch Kiere NV*, C-2/05, EU:C:2006:69; z 27 kwietnia 2017 r., *A-Rosa Flussschiff GmbH*, C-620/15, EU:C:2017:309; a także postanowienie z 24 października 2017 r., *Belu Dienstleistung i Nikless*, C-474/16, EU:C:2017:812; wyrok z 4 października 2012 r., *Format Urządzenia i Montaż Przemysłowe spółka z o.o.* C-115/11, ECLI:EU:C:2012:606). W art. 5 ust. 1 rozporządzenia nr 987/2009 wprost przewidziano, że dokumenty wydane przez instytucję państwa członkowskiego do celów stosowania rozporządzenia podstawowego i rozporządzenia wykonawczego, stanowiące poświadczenie sytuacji danej osoby oraz dowody to potwierdzające, na podstawie których zostały wydane te dokumenty, są akceptowane przez instytucje pozostałych państw członkowskich tak długo, jak długo nie zostaną wycofane lub uznane za nieważne przez państwo członkowskie, w którym zostały wydane.

Jednocześnie należy podkreślić, że w myśl utrwalonego poglądu orzeczniczego, przedstawionego m.in. w wyrokach Sądu Najwyższego z 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12 (OSNP 2014 nr 3, poz. 47) i z 11 września 2014 r., II UK 587/13 (LEX nr 1545145), zarówno Zakład Ubezpieczeń Społecznych, jak i polski sąd ubezpieczeń społecznych, są pozbawione kompetencji do samodzielnej oceny stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim UE wobec osoby wnoszącej o ustalenie właściwego ustawodawstwa. Organ rentowy ani sąd ubezpieczeń społecznych nie są uprawnione do weryfikacji prawidłowości odmowy wydania poświadczenia na formularzu A1 przez instytucję ubezpieczeniową innego państwa członkowskiego. O ewentualnych środkach prawnych przysługujących w takiej sytuacji wnioskodawcy decyduje prawo krajowe właściwe dla danej instytucji ubezpieczeniowej.

W tym stanie rzeczy należało przyjąć, że nie występuje istotne zagadnienie prawne przedstawione przez skarżącego, a wątpliwości podniesione we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zostały już rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy oraz Trybunał Sprawiedliwości UE.

Skoro skarżący nie wykazał przesłanki warunkującej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., postanowił jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.